

اوسے کہ معمار اسے...

دانشگاه هنر اصفهان
دانشکده‌ی معماری و شهرسازی
گروه معماری

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته معماری - گرایش مطالعات معماری

بازشناسی مفهوم پایداری و توسعه‌ی پایدار در شهر تاریخی اصفهان

استادان راهنما:
مهندس فرهاد احمدی
دکتر محمود قلعه نویی

پژوهشگر:
احمد پورمختار

شهریورماه ۱۳۹۱

اظهارنامه دانشجو:

موضوع پایان نامه :

استادان راهنما:

اینجناب احمد پورمختار دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته معماری گرایش مطالعات معماری دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اصفهان به شماره دانشجویی ۸۸۱۱۴۰۷۱۰۱ گواهی می نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان نامه توسط شخص اینجناب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می باشد و در موارد استفاده از کار دیگر محققان به مرجع مورد استفاده اشاره شده است. به علاوه گواهی می نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجناب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن پایان نامه چارچوب مصوب دانشگاه هنر اصفهان را به طور کامل رعایت کرده ام.

امضاء دانشجو:

تاریخ:

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه هنر اصفهان محفوظ است. نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

دانشگاه هنر اصفهان
دانشکده معماری و شهرسازی
گروه معماری

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته معماری گرایش مطالعات معماری آقای
احمد پورمختار با عنوان:

بازشناسی مفهوم پایداری و توسعه‌ی پایدار در شهر تاریخی اصفهان

ارایه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای درجه‌ی کارشناسی ارشد که در تاریخ..... توسط هیأت داوران زیر بررسی و با نمره.....درجه.....به تصویب نهایی رسید

- ۱- استاد راهنمای اول پایان نامه آقای دکتر با مرتبه علمی امضا
- ۲- استاد راهنمای دوم پایان نامه آقای دکتر با مرتبه علمی امضا
- ۳- استاد داور داخل گروه آقای دکتر با مرتبه علمی امضا
- ۴- استاد داور خارج از گروه آقای دکتر با مرتبه علمی امضا

مهر و امضای مدیر گروه

سپاس از:

استاد فرهاد احمدی

و

دکتر محمود قلعه‌نوی

برای تمام آنچه که به من آموختند...

... و سپاس از تمام آنان که در این پژوهش با من شریک بودند.

من می‌اندیشم، پس هستم.

«René Descartes»

.

.

.

من مادرم را دوست دارم، پس هستم.

«احمد پورمختار»

.

.

.

تمام آنچه که دارم و هستم را به این پژوهش ناچیز پیوست می‌کنم و تقدیم می‌کنم به:

مادرم،

روح پدرم،

و خانواده‌ی عزیزم.

چکیده:

شهر تاریخی اصفهان - همچون اغلب شهرهای سنتی ایران در مناطق کویری - طی یک تکامل تدریجی و همساز با بسترهای اجتماعی، اقتصادی و طبیعی شکل گرفته است. توسعه‌ی شهری اصفهان در دوران مختلف تاریخی بر اساس زمینه‌های فرهنگی و اقلیمی باعث شکل‌گیری اصول و ویژگی‌های پایداری در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی آن شده است که امروزه با مبانی و مؤلفه‌های نوین شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار هماهنگی دارد. هدف اصلی این پژوهش بازشناسی این اصول و ویژگی‌های پایدار در شهر تاریخی اصفهان است.

این پژوهش، با این فرضیه که مفاهیم و اصول پایداری در شهر تاریخی اصفهان وجود دارد، به دنبال یافتن پاسخ این سوال بنیادین است که: «چه اصول و ویژگی‌های مشترکی بین شهر تاریخی اصفهان و شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار وجود دارد؟» در این پژوهش که از نظر هدف یک «تحقیق بنیادی» است، با توجه به محتوای تاریخی آن از «روش تحقیق تاریخی» استفاده شده است. همچنین برای گردآوری داده‌های این تحقیق از «روش کتابخانه‌ای» و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از «روش کیفی» استفاده شده است.

در پایان این پژوهش با تکیه بر ادبیات پایداری و مبانی نظری توسعه‌ی شهری پایدار و همچنین مطالعات تاریخی شهر اصفهان، به بررسی تطبیقی اصول و ویژگی‌های شهر تاریخی اصفهان با شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار پرداخته شده است. در نهایت اصول و ویژگی‌های پایدار شهر اصفهان در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی بازشناسی شده است. ویژگی‌های پایدار اجتماعی از جمله مردم‌واری و شهروندگرایی، عدالت و رفاه اجتماعی، مشارکت و تعاملات اجتماعی، امنیت و سرزندگی اجتماعی، و... ویژگی‌های اقتصادی مانند عدالت و رفاه اقتصادی، توسعه‌ی اقتصاد محلی و بومی، امنیت اقتصادی و... و نیز اصول و ویژگی‌های زیست‌محیطی از قبیل حفظ منابع و انرژی، کاهش آلودگی، حفظ اکوسیستم‌های طبیعی، گسترش فضاهای سبز شهری، و... و همچنین اصول و شاخصه‌های کالبدی مانند رعایت مقیاس انسانی، طراحی اقلیمی، تراکم کالبدی، اختلاط کاربری‌ها، خوانایی و دسترسی مناسب و... در شهر تاریخی اصفهان - به ویژه در دوران صفوی - مورد کشف و بازشناسی قرار گرفته است.

در پایان بر اساس اصول و ویژگی‌های بازشناسی شده، راهکارهایی در ابعاد گوناگون اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی ارائه شده است؛ راهکارهایی از قبیل نهادینه کردن مفاهیم شهروندگرایی، عدالت و رفاه اجتماعی، مشارکت و تعاملات اجتماعی و... در سیستم‌های مدیریت، برنامه‌ریزی، طراحی و توسعه‌ی شهری اصفهان؛ تحقق عدالت اقتصادی، کاهش فقر و بیکاری در بین شهروندان در محلات مختلف اصفهان؛ تأکید بر اقتصاد محلی مبتنی بر کشاورزی، گردشگری و صنایع دستی؛ حفظ و توسعه‌ی باغات، مزارع، فضاهای سبز شهری و احیای منابع آب از جمله مادی‌های اصفهان؛ بهره‌گیری از الگوهای متراکم شهری و ساختمانی و روش‌های اقلیمی در طراحی و توسعه‌ی کالبدی شهر اصفهان؛ افزایش تنوع و اختلاط کاربری‌ها در عرصه‌های عمومی شهر اصفهان؛ حفظ هویت کالبدی و سیمای تاریخی شهر اصفهان و استفاده از الگوهای بومی و تاریخی در بناهای جدید؛ و... برای توسعه‌ی شهر اصفهان پیشنهاد شده است.

کلیدواژه‌ها: بازشناسی، پایداری، توسعه‌ی پایدار، اصفهان.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فصل اول: کلیات تحقیق
۲.....	۱-۱- مقدمه
۲.....	۲-۱- بیان مسأله تحقیق
۳.....	۳-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۴.....	۴-۱- اهداف تحقیق
۴.....	۵-۱- پرسش‌ها و فرضیه‌ی تحقیق
۴.....	۶-۱- ادبیات و چهارچوب نظری تحقیق
۵.....	۷-۱- روش تحقیق
۵.....	۸-۱- قلمرو مکانی و زمانی تحقیق
۶.....	۹-۱- پیشینه‌ی تحقیق
۸.....	۱۰-۱- محدودیت‌های تحقیق
۸.....	۱۱-۱- کاربرد نتایج تحقیق
۱۰.....	فصل دوم (ادبیات تحقیق): مروری بر مبانی و مفاهیم پایداری و توسعه‌ی پایدار
۱۱.....	۱-۲- مقدمه
۱۱.....	۲-۲- مفهوم پایداری
۱۳.....	۳-۲- مفهوم توسعه
۱۵.....	۴-۲- مفهوم توسعه‌ی پایدار
۱۹.....	۵-۲- پیشینه‌ی مقوله‌ی توسعه‌ی پایدار
۲۴.....	۶-۲- تعاریف توسعه‌ی پایدار
۲۷.....	۷-۲- ابعاد و حوزه‌های توسعه‌ی پایدار

۲۸ ۱-۷-۲ توسعه‌ی پایدار اجتماعی
۲۹ ۲-۷-۲ توسعه‌ی پایدار اقتصادی
۲۹ ۳-۷-۲ توسعه‌ی پایدار زیست‌محیطی
۳۱ ۸-۲- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۳۳ فصل سوم (مبانی نظری تحقیق): بررسی مبانی و مفاهیم شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار
۳۴ ۱-۳- مقدمه
۳۵ ۲-۳- مفهوم شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار
۳۹ ۳-۳- پیشینه‌ی شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار
۴۱ ۴-۳- نظریه‌های شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار
۴۲ ۱-۴-۳ نظریه‌ی شهر فشرده
۴۴ ۲-۴-۳ نظریه‌ی شهر گسترده
۴۴ ۳-۴-۳ نظریه‌ی شهر اکولوژیک
۴۷ ۴-۴-۳ نظریه‌ی شهر سالم
۴۷ ۵-۴-۳ نظریه‌ی شهر سبز
۴۸ ۶-۴-۳ نظریه‌های دیگر
۴۹ ۵-۳- تعاریف شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار
۵۰ ۶-۳- ابعاد و حوزه‌های شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار
۵۱ ۷-۳- توسعه‌ی اجتماعی پایدار شهری
۵۲ ۱-۷-۳ انسان‌مداری، شهروندمداری و پیاده‌مداری
۵۳ ۲-۷-۳ عدالت اجتماعی
۵۵ ۳-۷-۳ رفاه اجتماعی
۵۵ ۴-۷-۳ مشارکت مردمی

- ۵۶-۷-۳. تعاملات اجتماعی
- ۵۸-۷-۳. تنوع، پویایی و سرزندگی اجتماعی
- ۵۸-۷-۳. امنیت اجتماعی
- ۶۰-۷-۳. هویت تاریخی-فرهنگی جامعه و خاطرات جمعی
- ۶۱-۷-۳. حس تعلق به مکان و اجتماع
- ۶۲-۷-۳. آموزش و ارتقای آگاهی‌های عمومی اجتماعی
- ۶۳-۷-۳. شاخصه‌ها و مؤلفه‌های توسعه‌ی اجتماعی پایدار شهری
- ۶۴-۸-۳. توسعه‌ی اقتصادی پایدار شهری
- ۶۴-۸-۳. اقتصاد انسان‌محور و عدالت اقتصادی
- ۶۶-۸-۳. رفاه اقتصادی
- ۶۶-۸-۳. امنیت، سرزندگی و پویایی اقتصادی و اقتصاد شهری مولد
- ۶۷-۸-۳. تقویت اقتصاد محلی
- ۶۸-۸-۳. اقتصاد مبتنی بر صنایع کوچک
- ۶۹-۸-۳. اقتصاد مبتنی بر ملاحظات اجتماعی و اکولوژیکی و تولیدات بادوام و قابل بازیافت
- ۷۱-۸-۳. توزیع مناسب مراکز تجاری در شهر
- ۷۱-۸-۳. آموزش و ارتقای آگاهی‌های عمومی اقتصادی
- ۷۱-۸-۳. شاخصه‌ها و مؤلفه‌های توسعه‌ی اقتصادی پایدار شهری
- ۷۲-۹-۳. توسعه‌ی زیست‌محیطی پایدار شهری
- ۷۳-۹-۳. ارتباط متعادل بین جامعه، محیط زیست و شهر
- ۷۴-۹-۳. صرفه‌جویی در مصرف منابع و انرژی‌های تجدیدناپذیر
- ۷۵-۹-۳. کاهش آلودگی‌های محیط زیست
- ۷۶-۹-۳. حفظ و احیای اکوسیستم‌های طبیعی

- ۷۷ گسترش فضاهای سبز شهری ۵-۹-۳
- ۷۸ آموزش و ارتقای آگاهی‌های عمومی زیست‌محیطی ۶-۹-۳
- ۷۹ شاخصه‌ها و مؤلفه‌های توسعه‌ی زیست‌محیطی پایدار شهری ۷-۹-۳
- ۷۹ توسعه‌ی کالبدی پایدار شهری ۱۰-۳-۱۰
- ۸۰ مقیاس انسانی ۱-۱۰-۳
- ۸۰ سازگاری کالبدی شهر با طبیعت ۲-۱۰-۳
- ۸۱ تراکم و فشردگی کالبدی شهر ۳-۱۰-۳
- ۸۲ کاربری متنوع و مختلط ۴-۱۰-۳
- ۸۳ انعطاف‌پذیری کالبدی ۵-۱۰-۳
- ۸۴ توسعه‌ی فضاهای عمومی با الگوی توسعه‌ی شهری چندمرکزی ۶-۱۰-۳
- ۸۴ توسعه‌ی شهری محله‌مبنا ۷-۱۰-۳
- ۸۵ بهداشت و ایمنی کالبدی ۸-۱۰-۳
- ۸۶ حفظ و تقویت هویت کالبدی ۹-۱۰-۳
- ۸۷ خوانایی و دسترسی ۱۰-۱۰-۳
- ۸۸ حمل و نقل عمومی با تأکید بر پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری ۱۱-۱۰-۳
- ۸۹ توسعه‌ی کالبدی فضاهای سبز شهری ۱۲-۱۰-۳
- ۹۰ منظر شهری هماهنگ، متنوع و سرزنده ۱۳-۱۰-۳
- ۹۰ آموزش و ارتقای آگاهی‌های عمومی درباره‌ی پایداری کالبدی شهر ۱۴-۱۰-۳
- ۹۱ شاخصه‌ها و مؤلفه‌های توسعه‌ی کالبدی پایدار شهری ۱۵-۱۰-۳
- ۹۲ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۱۱-۳-۱۱
- ۱۰۰ فصل چهارم (مطالعات تاریخی): سیر تاریخی شکل‌گیری، تحولات و توسعه‌ی شهر تاریخی اصفهان
- ۱۰۱ ۱-۴-۱ مقدمه

- ۲-۴- تاریخ تحولات شهر اصفهان در دوران مختلف تاریخی ۱۰۱
- ۱-۲-۴. اصفهان در دوران پیش از اسلام ۱۰۲
- ۲-۲-۴. اصفهان از آغاز اسلام تا آغاز دوره صفوی ۱۰۶
- ۳-۲-۴. اصفهان در دوران صفوی ۱۱۱
- ۴-۲-۴. اصفهان پس از دوره صفوی تا دوران معاصر ۱۲۶
- ۳-۴- تاریخچه فضاهای شهری شاخص و تاریخی اصفهان ۱۳۰
- ۱-۳-۴. تاریخچه فضای شهری خیابان چهارباغ ۱۳۱
- ۲-۳-۴. تاریخچه فضای شهری میدان نقش جهان ۱۴۱
- ۳-۳-۴. تاریخچه فضای شهری محور تاریخی-طبیعی زاینده رود ۱۴۹
- ۴-۴- جمع بندی و نتیجه گیری ۱۵۴
- فصل پنجم: بازشناسی مفهوم پایداری در شهر تاریخی اصفهان ۱۶۱
- ۱-۵- مقدمه ۱۶۲
- ۲-۵- مروری بر ارزش های پایدار معماری و شهرسازی سنتی ایرانی ۱۶۲
- ۱-۲-۵. ضرورت شناخت ارزش های پایدار تاریخ معماری و شهرسازی سنتی ایران ۱۶۳
- ۲-۲-۵. همسازی معماری و شهرسازی سنتی ایران با بسترهای فرهنگی، اجتماعی و اقلیمی ۱۶۴
- ۳-۲-۵. بازشناسی مفهوم پایداری در معماری و شهرسازی سنتی ایران ۱۶۷
- ۳-۵- بازشناسی مفهوم پایداری در شهر تاریخی اصفهان ۱۷۱
- ۱-۳-۵. بازشناسی مفهوم توسعه اجتماعی پایدار در شهر تاریخی اصفهان ۱۷۵
- ۲-۳-۵. بازشناسی مفهوم توسعه اقتصادی پایدار در شهر تاریخی اصفهان ۱۷۸
- ۳-۳-۵. بازشناسی مفهوم توسعه زیست محیطی پایدار در شهر تاریخی اصفهان ۱۸۱
- ۴-۳-۵. بازشناسی مفهوم توسعه کالبدی پایدار در شهر تاریخی اصفهان ۱۸۳
- ۴-۵- بازشناسی مفهوم پایداری در فضاهای شهری شاخص و تاریخی اصفهان ۱۸۸

۱۸۸	۱-۴-۵. بازشناسی مفهوم پایداری در فضای شهری چهارباغ عباسی اصفهان
۱۹۰	۲-۴-۵. بازشناسی مفهوم پایداری در فضای شهری میدان نقش جهان اصفهان
۱۹۳	۳-۴-۵. بازشناسی مفهوم پایداری در فضای شهری محور تاریخی-طبیعی زاینده رود اصفهان
۱۹۶	۵-۵. بازشناسی ناپایداری های شهر تاریخی اصفهان در دوران معاصر
۱۹۷	۱-۵-۵. بازشناسی ناپایداری های اجتماعی شهر تاریخی اصفهان در دوران معاصر
۱۹۷	۲-۵-۵. بازشناسی ناپایداری های اقتصادی شهر تاریخی اصفهان در دوران معاصر
۱۹۸	۳-۵-۵. بازشناسی ناپایداری های زیست محیطی شهر تاریخی اصفهان در دوران معاصر
۱۹۸	۴-۵-۵. بازشناسی ناپایداری های کالبدی شهر تاریخی اصفهان در دوران معاصر
۱۹۹	۶-۵- جمع بندی و نتیجه گیری
۲۰۵	فصل ششم: جمع بندی و نتیجه گیری نهایی و ارایه ی راهکارها
۲۰۶	۱-۶- جمع بندی و نتیجه گیری نهایی
۲۰۸	۲-۶- ارایه ی راهکارها و پیشنهادها
۲۰۸	۱-۲-۶. راهکارهای دستیابی به توسعه ی اجتماعی پایدار شهر اصفهان
۲۰۹	۲-۲-۶. راهکارهای دستیابی به توسعه ی اقتصادی پایدار شهر اصفهان
۲۱۰	۳-۲-۶. راهکارهای دستیابی به توسعه ی زیست محیطی پایدار شهر اصفهان
۲۱۱	۴-۲-۶. راهکارهای دستیابی به توسعه ی کالبدی پایدار شهر اصفهان
۲۱۴	فهرست منابع

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲: تعاریف توسعه‌ی پایدار از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف	۳۲
جدول ۱-۳: تعاریف شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف	۹۳
جدول ۲-۳: مؤلفه‌های توسعه‌ی پایدار شهری در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی	۹۹
جدول ۱-۴: تحولات تاریخی شهر اصفهان در دوران پیش از اسلام	۱۵۵
جدول ۲-۴: تحولات تاریخی شهر اصفهان از آغاز دوران اسلامی تا دوره‌ی صفوی	۱۵۶
جدول ۳-۴: تحولات تاریخی شهر اصفهان در دوران صفوی	۱۵۷
جدول ۴-۴: تحولات تاریخی شهر اصفهان پس از دوران صفوی تا دوران معاصر	۱۵۹
جدول ۵-۴: تحولات تاریخی فضاهای شهری شاخص اصفهان و نقش آنها در ساختار شهر اصفهان	۱۶۰
جدول ۱-۵: بررسی تطبیقی اصول معماری و شهرسازی ایرانی با اصول معماری و شهرسازی پایدار	۱۶۹
جدول ۲-۵: بررسی تطبیقی ویژگی‌های معماری و شهرسازی ایرانی با معماری و شهرسازی پایدار	۱۷۱
جدول ۳-۵: بررسی تطبیقی ویژگی‌های اجتماعی شهر تاریخی اصفهان با توسعه‌ی اجتماعی پایدار شهری	۱۷۸
جدول ۴-۵: بررسی تطبیقی ویژگی‌های اقتصادی شهر تاریخی اصفهان با توسعه‌ی اقتصادی پایدار شهری	۱۸۰
جدول ۵-۵: بررسی تطبیقی ویژگی‌های زیست‌محیطی شهر تاریخی اصفهان با توسعه‌ی زیست‌محیطی پایدار شهری	۱۸۳
جدول ۶-۵: بررسی تطبیقی ویژگی‌های کالبدی شهر تاریخی اصفهان با توسعه‌ی کالبدی پایدار شهری	۱۸۷
جدول ۷-۵: بررسی تطبیقی ویژگی‌های پایدار فضای شهری خیابان چهارباغ با توسعه‌ی پایدار فضاهای شهری	۱۹۰
جدول ۸-۵: بررسی تطبیقی ویژگی‌های پایدار فضای شهری میدان نقش‌جهان با توسعه‌ی پایدار فضاهای شهری	۱۹۳
جدول ۹-۵: بررسی تطبیقی ویژگی‌های پایدار فضای شهری محور زاینده‌رود با توسعه‌ی پایدار فضاهای شهری	۱۹۶
جدول ۱۰-۵: اصول و ویژگی‌های پایدار اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی شهر تاریخی اصفهان	۲۰۰
جدول ۱۱-۵: اصول و ویژگی‌های پایدار در فضاهای شهری شاخص و تاریخی شهر اصفهان	۲۰۲
جدول ۱۲-۵: اصول و ویژگی‌های ناپایدار اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی شهر اصفهان در دوران معاصر	۲۰۴

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل ۲-۱: دیاگرام حوزه‌های سه‌گانه‌ی توسعه‌ی پایدار	۳۲
شکل ۳-۱: دیاگرام ارتباط سه‌گانه‌ی انسان-طبیعت-معماری و تحقق پایداری	۳۷
شکل ۳-۲: دیاگرام توسعه‌ی پایدار شهری؛ پیوند میان اجتماع-منابع-مهارت	۳۹
شکل ۳-۳: نمودار چرخه‌ی محیط زیست و اقتصاد پایدار	۷۰
شکل ۳-۴: دیاگرام حوزه‌های چهارگانه‌ی توسعه‌ی پایدار شهری	۹۴
شکل ۳-۵: نمودار مؤلفه‌های توسعه‌ی اجتماعی پایدار شهری	۹۵
شکل ۳-۶: نمودار مؤلفه‌های توسعه‌ی اقتصادی پایدار شهری	۹۶
شکل ۳-۷: نمودار مؤلفه‌های توسعه‌ی زیست‌محیطی پایدار شهری	۹۷
شکل ۳-۸: نمودار مؤلفه‌های توسعه‌ی کالبدی پایدار شهری	۹۸
شکل ۴-۱: ساختار اولیه‌ی شهر اصفهان در اوایل دوره‌ی اسلامی و شکل‌گیری دو بخش جی و یهودیه... ۱۰۶	
شکل ۴-۲: تصویر بازسازی شده از نصف مقطع عرضی خیابان چهارباغ در دوره‌ی صفوی	۱۳۸

فهرست نقشه ها

صفحه	عنوان
۱۱۴.....	نقشه ۴-۱: نقشه‌ای بازسازی شده از طرح باغ شهر اصفهان در دوران صفوی
۱۳۱.....	نقشه ۴-۲: نقشه‌ی بازسازی خیابان چهارباغ و باغات اطراف آن در دوران صفوی

فهرست عکس‌ها

صفحه	عنوان
۴۵.....	عکس ۳-۱: شهرهای اکولوژیک
۴۸.....	عکس ۳-۲: شهرهای سبز
۵۳.....	عکس ۳-۳: نمونه‌ای از یک خیابان و فضای شهری پیاده‌مدار و شهروندگرا
۵۷.....	عکس ۳-۴: تعاملات اجتماعی شهروندان در فضاهای شهری (گپنهاک - دانمارک)
۱۰۹.....	عکس ۴-۱: تصویر بازسازی شده‌ی ساختار شهری اصفهان در دوران سلجوقی
۱۱۲.....	عکس ۴-۲: تصویر بازسازی شده‌ی ساختار شهر اصفهان در دوران صفوی
۱۳۳.....	عکس ۴-۳: مناظری از خیابان چهارباغ در دوران گذشته
۱۴۰.....	عکس ۴-۴: مناظری از خیابان چهارباغ در دوران معاصر
۱۴۱.....	عکس ۴-۵: تصاویری قدیمی از میدان نقش جهان
۱۴۶.....	عکس ۴-۶: تصویری از حضور و فعالیت مردم در میدان نقش جهان در قرن ۱۱ هجری
۱۴۷.....	عکس ۴-۷: منظره‌ای از میدان نقش جهان در دوران معاصر
۱۵۰.....	عکس ۴-۸: منظره‌ای از رودخانه‌ی زاینده‌رود و فضاهای سبز اطراف آن
۱۵۲.....	عکس ۴-۹: منظره‌ای از پل الله‌وردی خان (سی‌وسه‌پل)
۱۶۴.....	عکس ۵-۱: منظره‌ای از شهر کویری یزد

پیشگفتار:

در دوران معاصر مقولات پایداری، توسعه‌ی پایدار و شهرسازی پایدار به یکی از گفتمان‌های غالب در حوزه‌ی شهر و شهرسازی تبدیل گشته است. پژوهش‌های فراوانی در چهارچوب این مقولات در مراکز علمی و دانشگاه‌های جهان و ایران صورت گرفته است. اما بازشناسی این مفاهیم از معماری و شهرسازی سنتی ایران - که دغدغه‌ی اصلی این پژوهش است - کمتر مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. درباره‌ی بررسی مفهوم پایداری و توسعه‌ی پایدار در شهر تاریخی اصفهان - که مفاهیم پایدار بسیاری در ابعاد گوناگون اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی در این شهر تاریخی نهفته است - تحقیقات قابل توجهی صورت نگرفته است. در واقع می‌توان گفت که هدف این پژوهش به نوعی جبران بخشی از این کمبودها بوده است. حال به ذکر مختصری از محتوای فصول این پژوهش می‌پردازیم:

در فصل اول که مربوط به کلیات تحقیق است، به ساختار اصلی پژوهش از جمله؛ بیان مسئله، اهمیت‌ها و ضرورت‌ها، اهداف، پرسش‌ها و فرضیه، ادبیات و چهارچوب نظری، روش تحقیق، قلمرو مکانی و زمانی، پیشینه‌ی تحقیق، محدودیت‌ها و در نهایت به کاربرد نتایج تحقیق پرداخته شده است.

در فصل دوم مبانی و مفاهیم پایداری و توسعه‌ی پایدار که چهارچوب ادبیات تحقیق را شکل می‌دهند، به طور مختصر مورد بررسی قرار گرفته است. در این فصل مقولاتی مانند؛ مفهوم پایداری و توسعه، پیشینه و مفهوم توسعه‌ی پایدار، تعاریف توسعه‌ی پایدار و همچنین ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی توسعه‌ی پایدار مورد مطالعه قرار گرفته است.

در فصل سوم که چهارچوب مبانی نظری این پژوهش را شکل می‌دهد، به طور تفصیلی به مطالعه و بررسی مبانی و مفاهیم شهرسازی پایدار و توسعه‌ی شهری پایدار پرداخته شده است. مباحثی مانند مفهوم شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار و پیشینه‌ی شکل‌گیری آن و همچنین نظریه‌پردازی‌های مختلف این حوزه از جمله «شهر فشرده»، «شهر اکولوژیک»، «شهر سبز» و... مورد مطالعه قرار گرفته است. در این فصل به تعاریف مختلف شهرسازی و توسعه‌ی شهری پایدار و نیز ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی آن نیز پرداخته شده است. همچنین مؤلفه‌های توسعه‌ی شهری پایدار در ابعاد مختلف آن به طور مجزا مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت اصول و ویژگی‌های توسعه‌ی شهری پایدار در یک طبقه‌بندی منسجم ارائه شده است.

فصل چهارم این تحقیق که مطالعات تاریخی را در بر می‌گیرد، سیر تاریخی شکل‌گیری، تحولات و توسعه‌ی شهر تاریخی اصفهان را به طور مبسوط مورد بررسی قرار داده است. در این فصل با تکیه بر منابع و متون تاریخی دست اول و معتبر، تاریخ تحولات و توسعه‌ی شهر تاریخی اصفهان در دوران مختلف تاریخی از زمان شکل‌گیری شهر در دوران پیش از اسلام تا دوران معاصر - با تأکید ویژه بر دوران صفوی و شکل‌گیری طرح باغ‌شهر اصفهان - مورد مطالعه‌ی دقیق

قرار گرفته است. علاوه بر بررسی تحولات تاریخی شهر اصفهان، تحولات کالبدی-فضایی فضاهاى شهری شاخص و تاریخی شهر اصفهان از جمله خیابان چهارباغ عباسی، میدان نقش جهان و محور طبیعی-تاریخی زاینده‌رود نیز مطالعه شده است. البته مطالعات تاریخی این فصل در ابعاد گوناگون اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی شهر اصفهان و همچنین با رویکرد بازشناسی مفهوم پایداری صورت گرفته است. در نهایت مهمترین تحولات شهر اصفهان و فضاهاى شهری آن در دوران مختلف تاریخی در قالب جداولی طبقه‌بندی شده است.

فصل پنجم که در واقع مهمترین فصل این پژوهش را تشکیل می‌دهد، به بازشناسی مفاهیم پایداری و توسعه‌ی شهری پایدار در شهر تاریخی اصفهان پرداخته است. در ابتدا به طور مختصر ارزش‌های پایدار معماری و شهرسازی سنتی ایران و بازشناسی مفاهیم پایداری در آن مورد بررسی قرار گرفته است. پس از آن به بازشناسی مفهوم پایداری و توسعه‌ی شهری پایدار در شهر تاریخی اصفهان در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی آن پرداخته شده است. سپس مفهوم پایداری در فضاهاى شهری چهارباغ، میدان نقش جهان و محور تاریخی-طبیعی زاینده‌رود مورد بازشناسی قرار گرفته است. پس از بازشناسی پایداری‌های شهر تاریخی اصفهان در گذشته به بازشناسی ناپایداری‌های شهر اصفهان در دوران معاصر نیز پرداخته شده است. در پایان این فصل اصول و ویژگی‌های پایدار و ناپایدار شهر تاریخی اصفهان در جدول‌هایی طبقه‌بندی و ارائه شده است.

در فصل ششم که فصل پایانی این تحقیق است، به جمع‌بندی نهایی فصول و نتیجه‌گیری پایانی تحقیق پرداخته شده است؛ و در نهایت نیز راهکارها و پیشنهاداتی برای دستیابی شهر اصفهان به مفاهیم پایداری و توسعه‌ی شهری پایدار در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و کالبدی ارائه شده است.